

Εν πρώ τοις το έβρισκα λανθασμένο. Το να ανακαλύπτεις, δηλαδή, περισσότερο έναν καλλιτέχνη μετά το φυσικό του τέλος. Ειδικά, αν ο θάνατος ερχόταν πριν την ολοκλήρωση της καριέρας του, ενώ παραμένει αξιοπρεπώς ενεργός. Σκεφτόμουν, πως όσο βρισκόταν εν ζωή δεν του έδωσα την απαιτούμενη σημασία, είχε διαφύγει από το όποιο ενδιαφέρον μου. Συν τω χρόνω όμως κι επειδή ήταν αδύνατο να είσαι παντού, προκειμένου να εννοήσεις τον κόσμο του κάθε καλλιτέχνη, ερχόταν ο θάνατος, γεγονός ανεπίστροφο λειτουργώντας ως έναυσμα ουσιαστικότερης γνωριμίας.

Έπειτα ήταν και κάτι άλλο, ίσως σημαντικότερο. Ότι οι συνθήκες της ζωής, δεν με είχαν φέρει κοντά σε ταυτόσημα βιώματα, ή ωρίμαζαν με διαφορετικό τρόπο, με διαφορετικά ακούσματα, έτσι ώστε κάποια καλλιτεχνικά μηνύματα να φαίνονται απόμακρα, ή ακόμα να μην φτάνουν έως τα αυτιά μου. Αλλά αυτά, είναι πράγματα που αλλάζουν.

Από τους ημεδαπούς ερμηνευτές που ο θάνατός τους με έφερε πιο κοντά στο έργο τους, πρώτος ήταν ο Στράτος Διονυσίου. Πέρα από το βρέχει φωτιά στη στράτα μου και ένα Στράτος στη Φιλελλήνων, σε γαλάζια αν θυμάμαι καλά,
απόχρωση, καρφίτσωμένο ψηλά σε τοίχο, ουδέν.

Αγνοούσα ακόμα και τη δικαστική του περιπέτεια. Πλήρες σκότος. Όχι τώρα ότι θεωρούμαι

βαθύς γνώστης, αλλά τα στοιχειώδη κάπως τα κατέχω.

Μέρα Παρασκευή ήταν, Μάιος του '90, ανέβαινα δίτροχος στο Πήλιο, αλλά ένα γαλακτοπωλείο στα Φάρσαλα, άξιζε κάθε χιλιόμετρο της μεγάλης παράκαμψης. Και εκεί που τακτοποιούσα το δεύτερο ρυζόγαλο, ο τηλεοπτικός δέκτης που ήταν συντονισμένος στο κανάλι του Μίνωα, καθότι πανηγυρικώς βιώναμε τα πρώτα χρόνια της ιδιωτικής τηλεόρασης, άρχισε ένα αφιέρωμα στον Στράτο. Ετών 54 και κάτι μηνών ο εκλιπών.

Βράδιασε μέχρι να ανέβω στην Πορταριά, άκουγα συνέχεια εκείνη τη βαριά, ζεστή φωνή. Πως το 'πε ο άνθρωπος!

*«Αφού για σένα είμαι ξένος τώρα πια
και δε χωράω στη δική σου την καρδιά
θα φύγω σαν ένας θεός ξεθωριασμένος,
ξένος, για πάντα ξένος.»*

Περνούσαν τα χρόνια, άλλαζαν τα πράματα, είχαν έρθει στη ζωή μας τα CD, τα κινητά τηλέφωνα, οι Ολυμπιακοί αγώνες, τα ευρώ, ήρθαν και τα Μνημόνια. Ανοιξούλα του '12 ήταν Απρίλης μήνας, όταν εγκατέλειψε τον μάταιο κόσμο μας ο [Δημήτρης Μητροπάνος](#) στα

64 του χρόνια.

Μόλις δυόμιση μήνες νωρίτερα, είχε γίνει εδώ ένα αφιέρωμα για τον [Άγιο Φεβρουάριο](#) .

Είχαν ήδη περάσει 40 χρόνια, σαράντα Φλεβάρηδες από τότε που ο Μάνος Ελευθερίου, ο Δήμος Μούτσης, ο Δημήτρης Μητροπάνος και η Πετρή Σαλπέα, συνεργάστηκαν για πρώτη και τελευταία φορά, δημιουργώντας ένα δίσκο που θεωρείται πια σταθμός.

Ο ερμηνευτής, φαντάρος τότε στην Αλεξανδρούπολη, κατεβαίνει με άδεια στις 20 Δεκεμβρίου του '71 και μέσα σε δυο μέρες ηχογραφεί τα πέντε του κομμάτια. Αργότερα είχε δηλώσει με ειλικρίνεια, πως δεν καταλάβαινε το βάθος του στίχου.

Τα σαράντα επόμενα χρόνια, η δωρική του φωνή, η, κατά τον Μούτση σκέτη χωρίς τσαλίμια, θα αναδείξει μοναδικά στίχους σπουδαίους, θα τους ερμηνεύσει με τέτοιο τρόπο ώστε αμέτρητα ζευγάρια μάτια δεν θα καταφέρουν να συγκρατήσουν τα δάκρυα τους.

*«Με παίζεις στη ρουλέτα και με χάνεις
σε ένα παραμύθι εφιαλτικό
φωνή εντόμου τώρα ειν' η φωνή μου
φυτό αναρριχώμενο η ζωή μου
με κόβεις και με ρίχνεις στο κενό»*

Πέρασαν και άλλα έξι χρόνια βαρυχειμωνιάς. Όχι μόνον γιατί τα μνημόνια ρήχαιναν τις τσέπες των Νεοελλήνων, αλλά γιατί το οικονομικό πισωγύρισμα αποκάλυπτε και το μέγεθος μια άλλης, σοβαρότερης, ένδειας.

Γενάρη του '18 σαν σήμερα (13), φτερουγίζει από τα γήινα ο Δημήτριος Πανούσης του Θεοδώρου και της Φωτεινής, ετών 63. Ο Τζιμάκος. Δεν ήταν μόνον ερμηνευτής, αν και με τον πλούτο της φωνής του και την ερμηνευτική του δεινότητα θα αρκούσε αυτό. Ήταν αιχμηρός στιχουργός, πνευματώδης περφόμερ, ικανός [συγγραφέας](#) καλός μουσικός και ας μην λησμονήσουμε την εμφάνισή του ως Τρυγαίου στην Επίδαυρο.

Ήταν προκλητικός; Αναμφίβολα. Ήταν άστοχος; Κάποιες φορές ίσως. Μα κατέγραψε με ποιητική οργή όλη την παθογένεια των χρόνων του. Σπαραξικάρδιος μέσα στο καλαμπούρι, άπλωσε το ταλέντο του σε κάθε έκφραση της κοινωνίας μας και δεν λυπήθηκε, δεν τρόμαξε μπροστά σε καμιά μορφή εξουσίας. Κρατική, εκκλησιαστική, κομματική, ποδοσφαιρική και ευρωπαϊκή ως μάντης, πολύ πριν ξεσηκωθεί το σφόδρα πλανηθέν λαϊκό ένστικτο.

*«Την πλανεύανε με λούσα όταν έλειπα εγώ
επειδή δεν είχα κούρσα και καλό τηλεκοντρόλ
Και την έχουνε μπαγλαρωμένη με τα σίριαλ μαστουρωμένη
Αχ, θα μου τη δώσει κάνα βράδυ και θ' αρχίσω μπιζνες με τον Άδη
Πότε Σπάρτη πότε Τροία σ' ένα χάος εθνικό
μπρος Ευρώπη πίσω Ασία έχεις πάθει πανικό»*

Η Ελένη όπως Ελλάδα, από τα Κάγκελα παντού. Δεν μπορεί να βρεθούν πιο χαρούμενα ενορχηστρωμένοι στίχοι τόσο σπαρακτικοί, τόσο προφητικοί, μια και τους ακούσαμε το '86.

Σχεδόν τριάντα χρόνια αργότερα, το '15, θα βάλει την Κατερίνα Στανίση, σε ένα ηλεκτροπόπ μοτίβο να βγάλει με τη φωνάρα της, την Υγιεινή διαστροφή και μέσα από λίγα στιχάκια να περάσει από το καλλιτεχνικό μπλέντερ όλο το πένθος, το μίσος και την αστοχία των τελευταίων 75 χρόνων της Ιστορίας μας.

*«Υγιεινή διαστροφή
Ξαναμασάω την τροφή
και τα αρχαία μου ξερνάω μπινελίκια
Υγιεινή διαστροφή
στη Δυτική καταστροφή
να αποκρούσουμε τα γκέι νταηλίκια*

*Σκάει στο χέρι μου ένα Λόττο
σα πασχαλιάτικο μπουρλότο*

*οι αντιστάσεις των μαζών
κουρεύονται με το γκαζόν
και οι βροντές του Ολύμπου πήγανε στο βρόντο»*

Ήταν η φωνή των ενοχών μας, το αγκάθι στα πλευρά μας από την δεκαετία του '80. Ήταν ηλεκτροσόκ ο σχωρεμένος. Αλλά το χρειαζόμασταν και τον χρειαζόμασταν.